

Seminarium na temat badań populacyjnych ssaków (Dziekanów Leśny k. Warszawy, 25 XI 1970 r.)

W Instytucie Ekologii PAN w Dziekanowie Leśnym odbyło się seminarium Działu Populacji. Celem spotkania było m.in. poinformowanie współpracujących osób i instytucji o pracach wykonanych w 1970 r., w powiązaniu z wynikami uzyskanymi w latach poprzednich.

Pierwszym omawianym tematem były zjawiska ekologiczne warunkujące wysoką produkcję populacji zwierząt, przy utrzymaniu pogłowia na małej przestrzeni (nawiązujący do zagadnień zootechnicznych). W referacie pt. „Superzagęszczenie a produkcja populacji na modelu *Mus musculus*” K. Adamczyk omówiła wyniki eksperymentu dotyczącego hodowli w dużych zagęszczeniach. Populacje założone były w gradiencie od 2 do 220 osobników. Utrzymywano stałe zagęszczenie przez usuwanie nadmiaru myszy młodych. Nawet w największym zagęszczeniu (30 cm² powierzchni na osobnika) stwierdzono wysoką produkcję w populacji, jednak przeżywalność urodzonych była bliska zeru. W referacie pt. „Wpływ introdukcji nowych osobników na produkcję zamkniętej populacji *Mus musculus*” (W. Walkowa) przedstawiono efekty jednorazowego wprowadzenia obcych osobników do 30 populacji *Mus musculus*. Introdukcja wynosiła do 50% liczebności populacji w dniu wpuszczenia. Stwierdzono, że krótkotrwałe zwiększenie liczebności kosztem dodanych osobników nastąpiło tylko tam, gdzie introdukcja była bardzo duża. W innych populacjach nastąpiło szybkie zrównoważenie liczebności kosztem śmiertelności.

Drugim omawianym tematem było prognozowanie masowych pojawów i kierowanie liczebnością populacji wybranych gatunków ssaków. Pięć referatów dotyczyło *Microtus arvalis*. Omówiono dynamikę populacji tego gatunku w warun-

kach eksperymentalnych podając wyniki hodowli założonych z 2, 3, 4, 5 i 6 osobników (W. Walkowa). W czasie trwania eksperymentu nie zauważono zależności przebiegu dynamiki liczebności od liczby osobników wyjściowych w populacji. Charakterystyczna była wysoka śmiertelność norników w wieku do 3 tygodni. Przedstawiono następnie dynamikę populacji *Microtus arvalis* na 1-hektarowych polach doświadczalnych ogrodzonych szczelnym płotem (K. Adamczewska-Andrzejewska). Stwierdzono, że gatunek ten w porównaniu z gryzoniami leśnymi charakteryzuje się bardzo niską łownością. Czas życia osobników na badanym terenie sięga pół roku w zimie i ok. 2 miesiące w lecie.

W celu uchwycenia zmian w zagęszczeniu norników na większych terenach rozpoczęto badania populacji nornika w 5 województwach. Ocenę zagęszczenia prowadzi się metodą liczenia kolonii oraz zalewania ich wodą i liczenia wychodzących zwierząt. Wyniki badań przedstawiła K. Adamczewska-Andrzejewska. Stwierdzono znaczny wzrost liczebności nornika od czerwca do października; na przykład w województwie wrocławskim na jesieni notowano zagęszczenia do 1000 osobników na 1 ha, czyli 100 razy większe niż na wiosnę. Inną metodą oceny dynamiki liczebności *Microtus arvalis* w Polsce są badania ankietowe. B. Olech zreferowała wyniki tegorocznej ankiety na tle lat poprzednich. W 1970 r., po stosunkowo wysokiej liczebności wiosennej, zanotowano na jesieni bardzo wysoką liczebność nornika w województwach południowo-zachodnich i południowo-wschodnich.

Ostatni referat poświęcony nornikowi dotyczył dynamiki pasożytów w populacjach tego gatunku (K. Kisielewska, Zakład Parazytologii PAN). W całym badanym materiale pochodzącym z omówionych wyżej badań stwierdzono ten sam skład gatunkowy pasożytów jelitowych. Omówiono prawidłowości występowania poszczególnych gatunków pasożytów w różnych grupach wiekowych i w zależności od aktywności rozrodczej norników.

W dyskusji dotyczącej omówionych zagadnień, podkreślano zwłaszcza potrzebę rozszerzenia i pogłębienia badań nad *Microtus arvalis*, ze względu na jego znaczenie gospodarcze.

Następne dwa referaty dotyczyły nornicy, *Clethrionomys glareolus*. Gatunek ten badany jest od kilku lat na wyspie na jeziorze Beldany oraz w Puszczy Kampinoskiej. Zanalizowano przebieg dynamiki liczebności i strukturę wiekową populacji wyspowej po silnej redukcji zimowej (E. Rajska). Stwierdzono, że liczebność przezimków nie wpływa na letnio-jesienny poziom liczebności populacji. G. Bujalska zreferowała wyniki eksperymentu, którego celem było sprawdzenie czy ustabilizowana liczba dojrzałych samic na wyspie jest uwarunkowana istnieniem określonej struktury przestrzennej.

M. Mazurkiewicz przedstawiła próbę oceny dynamiki liczebności i migracyjności populacji nornicy w 2-hektarowej zagrodzie eternitowej umieszczonej w lesie, w której rejestrowano wyjścia i wejścia zwierząt.

G. Bujalska porównała wyniki badań nad rozrodczością wyspowej i wolno żyjącej populacji *C. glareolus*. Liczba dojrzałych samic w terenie otwartym wydaje się być zbliżona do obserwowanej na wyspie.

Następne dwa referaty dotyczyły badań nad zającem. W. Jezierski przedstawił zagadnienie optymalizacji produkcji zająca oraz wyniki badań nad populacją tego gatunku w Dziekanowie Leśnym, dotyczące ruchliwości i osiadłości w ekotonie pól i lasu. B. Olech przedstawiła wyniki badań ankietowych dotyczących pozyskania drobnej zwierzyny (12 gatunków) w Polsce i wskaźników zrealizowanego przyrostu w sezonach łowieckich 1969/1970 i 1970/1971. W dyskusji poruszono zagadnienie wiarygodności wyników uzyskiwanych metodą badań ankietowych.

Temat trzeci dotyczył problemu zrównowżenia pokarmowego dużych ssaków w lesie. Omówiono dynamikę populacji dzików i czynione przez nie szkody w Kampinoskim Parku Narodowym (W. Jezierski). Stwierdzono znaczny spadek liczby dzików w 1970 r. (o 75% w stosunku do 1969 r.).

K. Kisielewska omówiła wpływ pasożytów na kondycję młodych dzików w Kampinoskim Parku Narodowym. Na podstawie sekcji 32 osobników stwierdzono, że wszystkie dziki zarażone są nicieniami płucnymi i żołądkowo-jelitowymi. Zróżnicowanie zarażenia ma charakter głównie ilościowy. Dzikie dorosłe są zarażone w niewielkim stopniu, wśród warchlaków natomiast można wyróżnić zarażone nieznacznie oraz zarażone masowo, o wyraźnie złej kondycji.

W ogólnej dyskusji wskazano na potrzebę przeprowadzania tego rodzaju zebrań informacyjnych.

H. Chetkowska